

enleri Küreselleşme Kısacında Eğitim Sancımız Edebiyat İlişkisi ve TARİH: 19.05.2020

ANA SAYFA TARİHİN İÇİNDEN GENEL TARİH BALKANLAR KAFKASYA BASINDAN YAZARLAR

Kurtuluş Savaşı Vahidettin'in beyannamesi... Mustafa Kemal'i Anadolu'ya kim gönderdi?

Vahidettin'in beyannamesi... Mustafa Kemal'i Anadolu'ya kim gönderdi?

tayfuncavusoglu@gmail.com Facebook Twitter Google+

Tüm Yazıları Tayfun ÇAVUŞOĞLU

17 Mayıs 2020 Pazar

1 2 3 4 5 6 7 8 9

TAYFUN ÇAVUŞOĞLU : Vahidettin'in beyannamesi... Mustafa Kemal'i Anadolu'ya kim gönderdi ???

17 Mayıs 2020 Pazar

Saltanatın kaldırılması üzerine, hayatını tehlikede gördüğü gerekçesini öne sürüp bir İngiliz zırhlısıyla İstanbul'dan kaçan son Osmanlı Padişahı Vahidettin, bir ara Mekke'ye de gitmiş ve bir beyanname yayınlayarak, her ne kadar İstanbul'u terk etmiş olsa da, hilafetten de saltanattan da asla feragat etmediğini, "geçici süre için" yurtdışında olduğunu duyurmuştu.

Milli Mücadelenin üzerinden 100 yıl geçti ama sonradan ortaya atılan, hayal ürünü detaylarla neredeyse bir film senaryosu olacak kadar süslenip süslenip tekrarlanan "Mustafa Kemal'i Anadolu'ya Milli Mücadeleyi başlatması için Vahidettin'in gönderdiği ve gizli gizli desteklediği" iddialarında gerçek payı olup olamayacağını değerlendirmek açısından okunması gereken bu belge, Refik Halid Karay'ın^[1] eski evrakları arasından çıkmıştı. Karay anı yazarken eski dosyaları karıştırdığında, daha önce sırası gelip okumadığı ve kimden aldığını da hatırlamadığı beyannamenin nasıl tesadüfen karşısına çıktığını anlatmış, tarih çorbasında tuzu olacağını umduğunu aktarmıştı.

Arabistan'da görev yapan gizli servislerin ve yabancı misyonların o dönemlerde hükümetlerine bilgi notu olarak geçtiği bu beyanname, Vahidettin'in Mustafa Kemal'e, milli mücadeleye, milli mücadele önderlerine bakış açısını göstermesi bakımından da önemli, saltanatına yeniden kavuşabilmek umuduyla yaptığı girişimlerin anlaşılması bakımından da...

Akla şu geliyor. Bu beyanname sahte olabilir mi? Aslında var olmayan bir metin, kimi siyasi nedenlerle ortaya atılıp son padişahın suçlanması ya da eleştirilmesi için malzeme olarak kullanılmış olabilir mi?

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

-۱۲-

بدایت اشتمالده دو تمیزك اشتراكه قطبیا رضا
كو سترمدیكم ووتون مدت دو امنجه الله بولسان بالمله
وساخاله تحریسات ووضراتی تحدیده چالیندیتم حرب
همومینك هواقب وخیمه سی نما بیه کندینی کوسترکه پشلا دینی
بر زمانده برادریمك وفات مؤسسی وقوعه کله رك قانون اساسیه
فما نیک بخش ایلدیکی حقه استناداً واصل حل وعتدك بیت
همومیه بیه مقام خلافت و سلطنته جالس اولشدم . او کونلر
کوز اوکته کتیر یلر سه مقام حکمداری بی قبول ایلدی بکم
زمان بی قارشیلایان مشکلاتک درجه اهمیت و عظمی تحدیر
اولور . بالاخره جبهه لریمزك بر برینی متعاقب سقوط
اجتمیله ثابت اولدینی اوزره هیچ برامید قلبه به مقرون
اولیان حرب هاتک نمایدسی ، و اصول وشروطی اعلان و تطبیق
ابتدیرمك تصافی آلتده ۳۷۴ - ۱۹۰۸ دنیبرئس اداره سزه
برلشمش بولسان اتحاد و ترقی ارکاندن مفراط و مستفاد مسمنك
حربدن بلااستخاده داخل مملکتده رواج و برودیک باغما احتکار

خلافتك سلطنتدن تحریدی تکلیفه قارشى نیسات و مجاهد هم ،
نصیه هیتیبی و ذخیر آخرتی تشکیل ایده چکدر
سافرا اولدیم بلاد مقدسه عربیه نك حکمدار عالی نیازی ایله
اهالیه تجیه سی طرفلرندن کرک نهم حقمده و کرک وطن جداد بکره مشرور لم
حقولده کوستر بلن آثار مهانوازی بی شکر و محمدنله یاد ایتدی بکم کبی ،
حاز اولد قلمی اصالت ممتازه و مطهره به موافق بر صورته حرکت ایلدن
مشارالیه جلالة الملك حضرتلر بیه مائتة محترمه لری ارکانك تمالی هاشان
وشرائین و بوسابه ده بلاد مقدسه عربیه نك وسکته تجیه سنك
قلمجه زینت و برن ماستیلر بیه لایق اولد نلری انکشاف مسموده
مطهر اوللر بی ده جدد آغنی ایلدرم
استانبولدن مفا و قدیدن صورکره بوا بک بیا نعدره .

والسلام علی من اتبع الهدی

محمد وحید الدین بن السلطان

عبدالمجید خان

Vahidettin'in Beyannamesi – İlk ve son sayfalar

Böyle bir ihtimal yok, belgenin doğruluğu konusunda şüphe de yok. Şöyle ki, Fransa Cumhuriyeti Cidde Başkonsolosluğu'ndan Leon Krajewski'nin Başbakan R. Poincare'e hitaben gönderilen 12 Mart 1923 tarih ve "gizli" işaretli yazıda son Osmanlı Padişahı Muhammed Vahidettin tarafından İslâm âlemine hitaben yazılıp yayınlanması şimdilik geciken ve kimse tarafından bilinmeyen bu beyannamenin Arapça bir nüshasının elde etmeyi başardıklarını anlatıyor:

"...İslam âleminde kullanılan bütün dillerde kaleme alınan bu bildiri, gerçekte kuru ve karmaşık bir savunma, aynı zamanda Kemalistleri ve Mustafa Kemal'i hedef alan ithamnamedir. Hiçbir yeni değerlendirme unsuru getirmediği gibi, İstanbul'un Bolşeviklere teslimi için muvakkatini koparmak üzere Sâbık Sultan nezdinde yapıldığı iddia olunan teşebbüs dışında hiçbir yeni ayrıntıyı da içermemektedir. Henüz kimse tarafından bilinmeyen bu beyannamenin Arapça bir nüshasını Yüzbaşı Depui, Cidde'nin tanınmış ayânlarından birinin yakın ilgi ve yardımıyla elde etmiştir. Bunun bir kopyasını çıkarttım."[2]

El Ahram gazetesinde 3 sütunluk haber

Beyannamenin varlığı doğrulayan ikinci nokta, Kahire gazetesinde yayınlanmış olmasıdır. Grammont-Mammeri Fransız belgelerine[3] dayanarak, hem kendini hilâfet makamı için başlıca aday olarak gören Hicaz Kralı Hüseyin'in beyannamenin kendi krallığı sınırları

içerisinde yayınlanmasına engel olduğunu, hem de Mısır'ın başkenti Kahire'de yayınlanan El Ahram gazetesinin 16 Nisan 1923 tarih ve 14024 sayılı nüshasında yer aldığını saptadıklarını[4] aktarıyorlar.

Beyannamenin dili konusunda farklı bilgiler var. Refik Halid Karay[5], elinde bulunan ve Arapça-Türkçe olduğunu söylediği nüshanın Türkçesinden aktarıyor.[6]

Leon Krajewski'nin Fransa Başbakanı'na gönderdiği gizli notta ise bu beyannamenin İslam âleminde kullanılan bütün dillerde kaleme alındığını vurgulanıyor.

Dergi bildiriyi *“(Beyanname metninin) Arapça çevirisinden Fransızcaya çevrilmiş halini yeniden Türkçeye çevirmek yerine, rahmetli Refik Halid Karay'ın evrakı arasında bulunan Türkçe aslının çevrim yazısını sunuyoruz”* notunu düşerek yayınlamıştır.[7]

Vahideddin'in beyannamesini Refik Halid'in aktardığı metne dokunmaksızın aktarıyorum. *Tarih ve Toplum* dergisinin dipnotları ile ağdalı dilin bugüne göre sadeleştirilmesine dönük parantez içindeki bilgi notlarını olduğu gibi korudum.

Gerçek dünyadan kopuk, tarihi gelişmelere ilişkin kronolojiyi işine geldiği gibi ters yüz eden bu beyannameyle ilgili değerlendirmelerimi de aktaracağım.

Beyanname (tam metin)

Şevketlû Sultan Mehmed Vahideddin Efendimiz Hazretlerinin Beyan-nâme-i Hümayunudur

Bismillahirrahmanirrahim

Bidayet-i iştialinde (tutuşmasının başlangıcında) devletimizin iştirakine katiyyen rıza göstermediğim ve bütün müddet-i devamınca elimde bulunan bilcümle vesaitle tahribat ve mazarratını tahdide çalıştığım harb-i umumînin avakıb-ı vahimesi (korkutucu sonuçları) tamamıyla kendini göstermeye başladığı bir zamanda biraderimin vefat-ı müessifi vukua gelerek Kanun-u Esasî-i Osmanînin bahş ettiği hakka istinaden ve ehlü-l hall ve-l akdin[8] biat-ı umumiyyesiyle (genel onayıyla) makam-ı hilâfet ve saltanata câlis olmuştum (tahta çıkmıştım). O günler göz önüne getirilirse, makam-ı hükümdarîyi kabul eylediğim zaman beni karşılayan müşkilâtın derece-i ehemmiyet ve azameti takdir olunur. Bilâhare cephelerimizin birbirini müteakip sukut etmesiyle sabit olduğu üzere hiçbir ümid-i galebeye makrun (yaklaşmış) olmayan harb-i hâilin temadisi (korkunç savaşın sürüp gitmesi) ve usul-ü meşrutiyeti ilan ve tatbik ettirmek nikâbı (örtüsü) altında 324-1908'den beri re's-i idaremize yerleşmiş bulunan İttihat ve Terakki erkânından müfrit ve müteneffiz (aşırı ve ileri gelen) kısmının harpten bil-istifade dahil-i memlekette revac verdiği yağma, ihtikâr (sayfa 3) ve anlaşılmayan maksatlarla bir bir ika'ettikleri gûnagûn (renk renk, türlü türlü) yangınlar sebebiyle payitahttan mûntehay-ı hududa (sınırın sonuna) kadar memleketin her noktasında milletin varlığı erimekte ve üsare-i hayatiyyesi hevlengiz (cansuyu korkunç) bir surette heder olup gitmekte idi. Bu fecâi karşısında tevcih-i mesâi edilecek hedef ve gaye bittabi sulh ve müsalemetin (barışıklığın) iadesinden başka bir şey olamazdı. Bu maksadın temini için de hiçbir terâhi tevciz edilmemiş (gecikmeye izin verilmemiş) ve mümkün olan her çareye tevessül olunmuştur. Fakat, harbin devamından müteneffi olmakla (yararlanmakla) beraber, memleketimizde daima dai-re-i hukuk ve selâhiyetini tecavüze alışmış olan o zamanın hükûmeti ile yine o hükûmet-i mütehakimenin (diktatör yönetimin) etrafında tesis eylediği şebeke-i ihanet, mesâimin semeredâr olmasına hâil (engel) olarak münferiden müzakerat-ı sulhiyyeye girişmekle elde edilecek menâfi (çıkarlar) ve şerait-i müsaideye (uygun koşullara) ve muhterem milletin hun-u mazlumunu (günahsız kanını) bilâsebep heder olmaktan vikâyeye imkân-ı vusul (korumayı sağlama olanağı) bırakmadı ve harp bütün dehşet-i tahripkâranesiyle meş'um (Mondros) mütarekenamesini imlâ mecburiyeti hasıl oluncaya kadar devam eyledi. Bu mütarekenin akdine memur murahhasların, elyevm Ankara'daki heyet-i vekile reisi Rauf Beyin taht-ı riyasetinde ve o zaman memleketin en mühim kuvve-i askeriyesinin de şimdiki Ankara meclisi (sayfa 4) reisi Mustafa Kemal'in kumandası altında bulunduğu herkesin hatır-nişanıdır.

Asayiş meselesi vesile ittihaz olunarak lüzum görülen herhangi bir mahallin işgali hak ve selâhiyetini düvel-i itilâfiyyeye bahş eden madde-i mahsusasıyla Adana, Musul, Antalya, İstanbul, İzmir işgalleri gibi sonraki bütün felâketlerin menşe ve masdarı (kaynak ve dayanağı) bulunan mezkûr mütarekenamenin akd ü im-zası mağlubiyet ve mecburiyet ilcasıyla (zorlamasıyla) vuku bulmuş olduğu halde bilâhare İzmir işgali dolayısıyla beni ithama cüret edenlerin nokta-i nazarına göre, mezkûr işgallere istinatgâh olan Mondros Mütarekenamesini akde bilfiil iştirak eden Rauf, Fethi ve vaziyet-i askeriyyesi ile devlet-i böyle bir mecburiyet-i elimeye düşürmekte cidden zi-medhal (katkısı) bulunan Mustafa

Kemal gibi bugünkü rüesayı aliyyenin (yüce başların) mes'ul ve müttehem olması lâzım gelir. Zira gerek bu mütarekenin imzasında ve gerek ondan sonraki bütün mesailde (sorunlarda) Kanun-i Esasî mucibince mes'uliyetten müstesna (sorumsuz) olan makam-ı hükümdar'î için hükümet-i mes'ulenin maruzatını tasdik lüzumu gibi gayr-i kabil-i itiraz bir sebep bulunduğu halde, ne kendi imlâ ve imza ettiği mütarekenin tatbiki demek olan felâketlere (sayfa 5) karşı bilâhare muhalefette önyak olmak küstahlığını gösteren Rauf Bey için, ne de devletin belli başlı kuvâ-yı mevcudesinin kısm-ı küllîsini esir vererek zilletle (Toros) eteklerine iltica etmesi yüzünden mütareke akdini gayr-i kabil-i ictinab (kaçınılmaz) bir hale getiren Mustafa Kemal için şayan-ı kabul hiçbir mazeret mevcut değildir.[\[9\]](#) İşte taht-ı Osmanîye cülûsumdan sonra ilk mühim hatve-i siyasiyyeyi (siyasal adımı) teşkil eyleyen mütarekeye kadar cereyan eden hadisat karşısında benim vaziyetim budur.

Mütarekeden sonra ittihaz ettiğim meslek ise geri alınması mümkün olmayacak bir hatve atmaktan ihtiraz ile beraber bir taraftan dahilde makul ve mutedil ıslahat ve icraata germî (sıcaklık, hız) vermek, bir taraftan da hariçte teşebbüsât-ı siyasiyyeye devam eylemek sure-tiyle aleyhimizdeki gayz-ı umumiyenin (genel kızgınlığın, hıncın) bertaraf olunacağı müsait zamanlara intizar edebilmek (bekleyebilmek) için vakit kazanmaktan ibaret idi. İzmir işgali hadidesinin karşısında ittihaz ve takip ettiğim meslek ve gaye de bundan başka bir şey değildi. Çünkü Yunan askeri tarafından derhal icra olunacağı bildirilen bu işgal[\[10\]](#), düvel-i selâse-i mu-azzamanın kat'î ve nagehanî (üç büyük devletin kesin ve âni) kararına istinad etmekte olduğu gibi vak'anın bize tebliği de doğrudan doğruya düvel-i selâse-i müşarünileyha (anılan) tarafından vuku bulduğu cihetle düvel-i muazzama (sayfa 6) meselesi şeklinde tecelli etmiş idi. Hadisenin Yunan meselesi haline tahavvülü Yunanistan'daki vaziyet-i siyasiyyenin tebeddülü ile düvel-i muazzama-i müşarünrileyhanın ittifakına haleldârî olduktan (girdikten) sonra husule geldi. Ondan evvel bu mesele, büyük ve galip devletlerce müttefikan ittihaz olunmuş bir karar-ı kat'inin tebliği mahiyetinde bulunduğu cihetle hakkımızdaki gayz-ı umumiyenin zevaline intizaren teşebbüsât-ı siyasiyye ile iktifa mesleğini tercih ettirmekte olduğu gibi, işgalin muvakkat (geçici) mahiyeti haiz olması da meslek-i mezkûru müeyyed (anılan yolu doğrular) görünüyordu. Mesele Yunan meselesi halini aldıktan sonra harpte mağlûp olmamak şartıyla mukavemete ben de taraftar idim ve nitekim bu his ile kuva-yı milliyeye mütemayil bir takım kabineleri de mevki-i iktidara getirdim. Şu kadar var ki, o devrelerde Mustafa Kemal devlet-i metbuasına (tâbi olduğu devlete) itaat dairesinden huruc etmiş (çıkış, baş kaldırmış) ve Anadolu'da birçok aksakallı müftilere varıncaya kadar asıp kesmek gibi mezalimiyle vazife-i milliyeye hududunu tecavüz ederek milletin başına tahammül olunmaz bir belâ kesilmiş idi.

Tıpkı İzmir hadisesi gibi, "Sevr" muahedesine ait teklif-i düvelî de Yunanistan'da vaziyet-i siyasiyyenin tebeddülünden ve devletlerin aleyhimizdeki ittifak-ı şedidine haleldârî olmadan mukaddem olarak (önce), hiçbir noktasında tadil teklifine müsaade edilmeyerek (sayfa 7) yirmi dört saat zarfında tamamen kabul veya reddine mütedair tazyikat ve tehdidatı ihtiva ettiği cihetle, gayet nazik ve tehlikeli bir şekilde vuku bulmuş idi. Bununla beraber ben "Sevr" muahedelerini kesb-i katiyyet etmiş addolunacak surette tasdik etmedim. Meselenin kat'iyet kesbetmesi, Meclis-i Meb'usanın kabulünden sonraki

tasdikime mütevakıf (bağlı) olduğunu ve hak ve adaletle te'lif olunamayacak surette gayr-i tabiî olan böyle bir muahedenin devam ve tekerrür edemeyeceğini (yerleşemeyeceğini) bildiğimden, hakkımızın anlaşılmasına müsait zamanın hululüne kadar vakit kazanmak tarikinde (yolunda) devam ile muahedenin hükûmetçe kabulüne taraftar göründüm.

Mondros mütarekesi, İzmir hadisesi, "Sevr" muahedesi gibi müstesna bir nokta-i nazarla telâkki ettiğim vekâyiden sonra gelen mesailde, daima icabat-ı meşrutiyete tevfiik-i hareket eyledim (meşrutiyet gereklerine uygun davrandım) ve bu sebeple, muhtelif kabinelerin muhtelif ve belki mütehalif (çelişen) içtihatlarına riayet ettim. Mustafa Kemal'i Anadolu'ya gönderen ve bilâhare devlet-i metbuasını tanımadığı cihetle tenkili (bastırılması) için kuvve-yi askeriye sevkine lüzum gösteren kabinelere mümaşaatımda (uymamda) hükûmet-i mes'u-le ile makam-ı hükümdarînin münasebet-i mütekalibesine (karşılıklı ilişkisine) ait icabat-ı meşrutiyetten ayrılmamak arzusu ve bazı es-bab-ı zaruriye-i siyasiye âmil olmuştur. Bundan maada gerek kabine tebeddülâtında, gerek icraat-ı sairede nâzım-ı harekâtım efkâr-ı hissiyat-ı şahsiyyemden (sayfa 8) ziyade daima efkâr-ı umumiye veyahut gayr-i kabil-i mukavemet diğer müessirat olmuştur. Bunun en bariz delili; son Tefvik Paşa kabinesini, sırf aleyhinde efkâr-ı umumiye tezahüratı meşhut olmadığı (gözlemlenmediği) için, şahsım ve makamım hakkında su-i niyetleri zâhir olan (görünen) Kemalcilerin, İstanbulda tesis-i nüfuz etmelerine müsait bulunmasına rağmen, iki seneyi mütecaviz mevki-i iktidarda tutmaklığımda görülebilir.

Ankara ile İstanbul arasındaki ikiliğin izalesi emrinde bu gibi fedakârlıklardan geri durmamakla beraber, hilâfetin saltanattan[11] tefriki veya tahtın İstanbul'dan Anadolu'ya nakli hakkındaki karar ve tasavvurlarına muvafakat eylemek elimden gelmemiştir. Bunlardan birincisi, ulema-yı İslâmın malûmu olduğu vechile şer'-i şerife (kutsal şeriate) katiyyen mugayir (aykırı) ve müekkilim bulunan[12] Fahr ül-Mürselîn[13] efendimiz hazretlerinin hukukundan feragati mutazammın olmakla (içermekle) benim için selâhiyet ve imkân haricinde bir şey olduğu gibi, İstanbul'un manen Ruslara teslimi ile Bolşeviklere cemile ibrazı (yaranma)[14] mahiyetinde bulunan ikinci tasavvurları da, hilâfeti İstanbul gibi siyasi ve tarihi bir istinatgâhtan mahrum eylemek demek olduğu cihetle katiyyen gayr-i kabil-i kabul idi. Bu gibi müfrit ve mecnunane arzularını tebaiyyet etmediğim (uymadığım) için bana hıyanet-i vataniye izafe ve isnat edenlerle birlikte, her akıl ve iz'an sahibinin bilmesi lazım gelir ki (sayfa 9) dünyanın en büyük cah ü mansıbı (orunu) olan hilâfet ve saltanat makamını fiilen ve bi'l-irs ve'l-istihkak (babadan kalarak ve lâyiğı olarak) haiz bir hükümdarı, hıyanet-i vataniye gibi bir cürm-ü şenîe (kötü suça) sevk edecek hiçbir emel ve ihtiras mevcut değildir. Ben o makamların ve simâ-i hilâfet makamının şeref ve haysiyetini muhafaza için muvakkaten tahtımdan, vatanımdan ve huzur ve rahatımdan cüda (ayrı) düşmeyi bile göze aldım. Bu müfarekatim (ayrılığım) bilhassa harb-i umumîden sonra kendi ef'alinin (edimlerinin) hesabını vermek mevkiinde bulunanlara karşı ef'alimin hesabını vermekten korkmak kabilinden olmayıp, belki hiçbir kanuna tâbi olmayan insanlar elinde müdafaa ve hakk-ı kelâmdan memnu (yasaklı) bir halde hayatımı göz göre göre tehlikeye teslim etmek gibi emr-i ilahînin ve akl-ı selimin kabul etmeyeceği bir şeyden ictinab eylemek (kaçınmak) ve hem de "Elfiraru mimma layutak min sünenil mürselîn"[15] [dayanma takatını aşandan kaçmak, peygamberlerin

sünnetindedir.] fehva-yı şerifi (kutsal kavramı) üzere müekkil-i zî-şanınımın (vekili olduğum şanlı zatın) hicret-i nebeviyyelerine ait olan sünnet-i seniyyeye itba' etmekten (uymaktan) ibarettir.

Müdafaa-i vatan gibi müstahsen gayelerle hiç münasebeti olmadığı halde Ankara meclisinin ittihaz ettiği mukarrerat-ı âhire (aldığı son kararlar) üzerine, muarızlarımla aramızda tahaddüs eden (ortaya çıkan) ve memleketimiz için hasıl olan vaziyet-i âhireyi telhis ederek (özetleyerek) derim ki:

Ceddim Osman Gazi'den Selim-i Evvel'e kadar Devlet-i Osmaniyye namıyla Türk Saltanatı (sayfa 10) var idi, Selim-i Evvel'den sonra ise bu saltanat hilâfetin inzimamıyla (eklenmesiyle)[\[16\]](#) Saltanat-ı Muhammediyye haline geçmişti.[\[17\]](#)

Şimdi bana bi-gayr-ı hakkın ihanet-i vataniyye isnat edenler, hilâfeti hukuk ve nüfuzundan tecrid ve tatil ederek bu Saltanat-ı Muhammediyye'yi yıkmışlar ve yalnız vatanlarına değil, bütün âlem-i İslâma ihanet etmişlerdir. Ben, devleti tehlikeden vikaye için, bilhassa harb-i umumîye iştirakimizdeki ifratların acısını tattıktan sonra, siyaset-i hariciyyede muarızlarımla tâbiri vechile korkarak, yani itidal ve ihtiyat ile hareket ettim; daha doğrusu, vakit kazanmak için, icab eder ise kendimi feda etmeye karar verdim. Bu mutedil ve ihtiyatlı meslek karşısında, muarızlarımla müfrit ve herçibâd-abâd mesleği (aşırı ve her şeyi göze alır yolu) müntec-i isabet ve muvaffakiyet olur (doğruluk ve başarıyla sonuçlanır) ise, şahsen ben kaybedecektim, fakat devlet kazanacaktı; hâlbuki onlar devlete Saltanat-ı İslâmiyyesini kaybettirdiler.

Eğer benim bir hatam var ise, din ve devletin bu derece tahrib ve tagbirine (yıkılmasına ve gücendirilmesine) (bazı müstesna şahsiyetlerden maada) bütün vükelâ ve ulemâ ve ukalâ ve ricâl-i memleket tarafından ses çıkarılmayacağına ve bazı hasis menfaatler mukabilinde[\[18\]](#) gizli ve aşikâr suretlerle yardım edileceğine ihtimal vermemekliğimdedir. Ben, devletin hayat ve mematiyla herkesden ziyade alâkadar olan (sayfa 11) münevveran-ı milletimin, vazife-i vataniyye ve vicdaniyyelerini bu derece sui-istimal etmeyecekleri hakkındaki hüsn-i zannıma ait olan hatamı itiraf ediyorum.

Netice-i kelâm olarak şurasını beyan ederim ki, hilâfet meselesinin halli, dini, kavmiyeti, vatani meşuk ve mahlût (kuşuklu ve karışık), askerîden ve sünuf-u saireden (diğer sınıflardan) mürekkep bir şirzime-i kalile (küçük bir azınlık) ile, kısmen mükreh ve mücber (korkutulmuş ve zorlanmış) ve kısmen ahvalin ledünni-yatından (iç yüzünden) bî-haber olarak mugfel halinde (kandırılmış) bulunan beş altı milyonluk masum Türk kavminin selahiyeti dahilinde olmayıp, bu; üçyüz milyonluk âlem-i İslâmın tamamına taallûk edecek bir mesele-i azimedir. Binaenaleyh şimdi ben, hilâfet hakkında Ankara'da ve İstanbul'da verilen fuzulî ve cebrî hükmü[\[19\]](#) kat'iyen kabul etmeyerek ve hakkımda reva görülen müfteriyatı (iftiraları), isnad edenlere kemal-i nefretle red ve iade ederek, memleketin ve bilâ-tefrik-i cins ve mezheb bütün ahalinin saadet ve refahından başka bir emeli olmayan, ve adl ü itidalin hâkim olmasını isteyen müsterih bir kalp ve vicdan ve hak ve hakikatin mağlûp edilemeyeceğine dair kavi bir iman ile sevgili vatanıma avdet edinceye kadar hak-i itr-nâkinin ezelden müştakı (güzel kokulu toprağının öteden beri özleyeni) olduğum

haremeyn-i şerifeynde ve şimdilik civar beytullahta imrar-ı evkat ediyorum (vakit geçiriyorum).

Beni “beldettullah”a[20] isal eden şu maceret-i[21] mucib ül-mefharet (övünülesi) ile, (sayfa 12) hilâfetin saltanattan tecridi teklifine karşı sebat ve mücahedem, nasibe-i hestîmi ve dehr-i ahiretimi teşkil edecektir.

Misafir olduğum bülâd-ı mukaddese-i Arabiyyenin hükümdar-ı âlî-tebarı (yüce soylu) ile ahali-i necîbesi (temiz soylu halkı) taraflarından gerek benim hakkımda ve gerek vatan-cüda diğer hemşehrilerim hakkında gösterilen âsâr-ı mihman-nevaziyi (konukseverlikleri) şükür ve mahmidetle (övgüyle) yad ettiğim gibi, haiz ol-dukları asalet-i mümtaza ve mutahharaya muvafık (seçkin ve temiz soyluluğa uygun) bir suretle hareket eden müşarünileyh celâlet ül-mülk hazretleriyle aile-i muhteremeleri erkânının teâli-i şan ü şereflerini ve bu sayede bülâd-ı mukaddese-i Arabiyyenin ve sekene-i necibesinin tarihe ziyet veren mazileriyle lâıyk oldukları inkişaf-ı mes’uda mazhar olmalarını da cidden temenni ederim.

İstanbul’dan müfarekatimden sonra bu ilk beyanımdır.

Vesselamu ala men itteba’l-Hüda [Tanrı’ya uyanlara (dogru yoldan gidenlere) selâm olsun.]

- Muhammed Vahideddin bin es-Sultan Abdülmecid Han

Sonuç ve değerlendirme

Yukarıda tam metnini aktardığımız bu beyanname, 36'ncı Osmanlı Padişahı Mehmet Vahidettin'in milli mücadeleye ve bu mücadeleyi yöneten kadrolara düşman bakış açısının tam anlaşılabilmesi açısından çok önemli...

Son padişahın "Mesele Türk-Yunan meselesi halini aldıktan sonra ben de mukavemete taraftardım" cümlesinin anlamı açık... Mesele büyük devletler meselesiyken, yani ekim 1921'e kadar tam teslimiyet içerisinde ve milli mücadeleye karşı olduğunu bizzat kendisi söylüyor. 1919'da milli mücadeleye tamamen karşı olan padişah, Mustafa Kemal'i "üstelik" milli mücadele ile görevlendirip neden Anadolu'ya göndermiş olsun? Üstelik Padişah kendi ağzından ilave detay veriyor, M. Kemal'in Anadolu'ya gönderilmesinde de, daha sonra da tenkil (bastırılması) için üzerine askeri kuvvet gönderilmesinde de dahil olmadığını, sadece buna karar veren hükümetlerin kararına uyduğunu vurguluyor. Daha ne desin?

Ama emin olunuz, Padişahın bizzat kendisinin ne dediğinin hiçbir önemi yoktur... Uydurma tarihçiler, "Mustafa Kemal'i Anadolu'ya Milli Mücadeleyi başlatması için Vahidettin'in gönderdiği, para ve silah sağladığı, Anadolu'ya subaylar gönderdiği ve gizli gizli desteklediği" masallarını anlatmaya devam edeceklerdir... Gerçek öyle olduğu için değil... Paşa gönülleri öyle istediği için...

MADDE MADDE ELE ALIRSAK...

"Bidayet-i iştialinde (tutuşmasının başlangıcında) devletimizin iştirakine katıyyen rıza göstermediğim ve bütün müddet-i devamınca elimde bulunan bilcümle vesaitle tahribat ve mazarratını tahdide çalıştığım harb-i umumînin avakıb-ı vahimesi (korkutucu sonuçları) tamamıyla kendini göstermeye başladığı bir zamanda... makam-ı hilâfet ve saltanata câlis olmuştum (tahta çıkmıştım)."

Dünya Savaşı'nın başladığı tarih 1914... Şehzade Mehmet Vahidettin o dönemde veliaht bile değil[22]. Ama Dünya Savaşı'na girilmesine elindeki tüm vasıtalarla karşı çıkmış. İktidarda padişaha bile söz hakkı tanımama eğilimindeki, Vahidettin'e de hiç sıcak bakmayan İttihat ve Terakki Partisi var. Bu iddia hiç de inandırıcı durmuyor.

"(Mondros) Mütarekeden sonra ittihaz ettiğim meslek ise geri alınması mümkün olmayacak bir hatve atmaktan ihtiraz ile beraber bir taraftan dahilde makul ve mutedil ıslahat ve icraata germî (sıcaklık, hız) vermek, bir taraftan da hariçte teşebbüsat-ı siyasiyyeye devam eylemek suretiyle aleyhimizdeki gayz-ı umumiyyenin (genel kızgınlığın, hincin) bertaraf olunacağı müsait zamanlara intizar edebilmek (bekleyebilmek) için vakit kazanmaktan ibaret idi. İzmir işgali hadidesinin karşısında ittihaz ve takip ettiğim meslek ve gaye de bundan başka bir şey değildi."

Demek ki neymiş... Padişahın Mondros ateşkes anlaşmasına dayanılarak girişilen işgallere karşı izlediği genel siyaset, galip devletlerin hincine geçene kadar, vakit kazanmaktan ibaret. Karşı koymayı aklına bile getiremiyor. İzmir'in işgali konusundaki düşüncesi de aynı. İşin içinde İngiltere, Fransa ve İtalya varsa onlara asla karşı gelinemez, tam bir teslimiyet

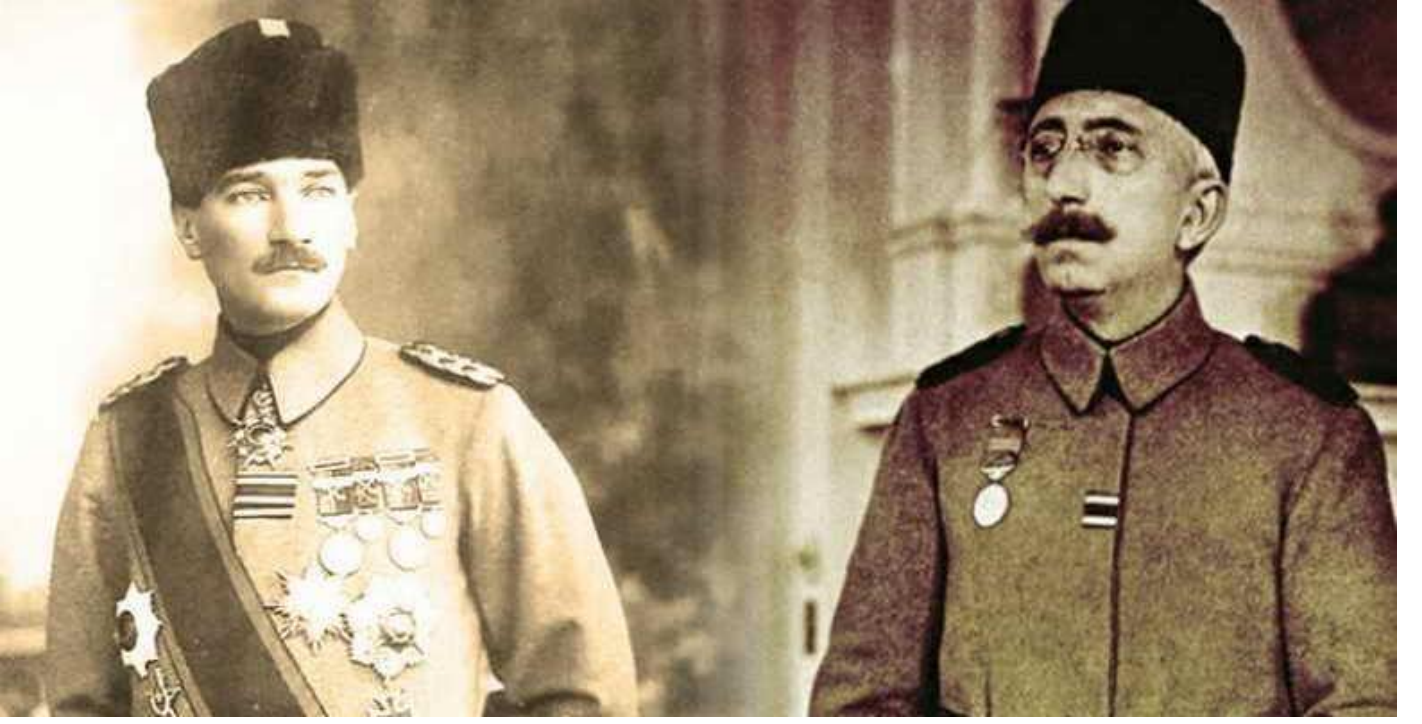
halinde. Bu teslimiyetçi anlayışı reddedip mücadeleye girişmeye karar verenlere de (asla) destek olmadığı gibi, engelleyebilmek için elinden geleni yapıyor.

“Asayiş meselesi vesile ittihaz olunarak lüzum görülen herhangi bir mahallin işgali hak ve selâhiyetini düvel-i itilâfiyyeye bahş eden madde-i mahsusasıyla Adana, Musul, Antalya, İstanbul, İzmir işgalleri gibi sonraki bütün felâketlerin menşe ve masdarı (kaynak ve dayanağı) bulunan mezkûr mütarekenamenin akd ü im-zası mağlubiyet ve mecburiyet ilcasıyla (zorlamasıyla) vuku bulmuş olduğu halde bilâhare İzmir işgali dolayısıyla beni ithama cüret edenlerin nokta-i nazarına göre, mezkûr işgallere istinatgâh olan Mondros Mütarekenamesini akde bilfiil iştirak eden Rauf, Fethi ve vaziyet-i askeriyesi ile devlet-i böyle bir mecburiyet-i elimeye düşürmekte cidden zi-medhal (katkısı) bulunan Mustafa Kemal gibi bugünkü rüesayı aliyyenin (yüce başların) mes’ul ve müttehem olması lâzım gelir. Zira gerek bu mütarekenin imzasında ve gerek ondan sonraki bütün mesailde (sorunlarda) Kanun-i Esasî mucibince mes’uliyetten müstesna (sorumsuz) olan makam-ı hükümdar’î için hükümet-i mes’ulenin maruzatını tasdik lüzumu gibi gayr-i kabil-i itiraz bir sebep bulunduğu halde, ne kendi imlâ ve imza ettiği mütarekenin tatbiki demek olan felâketlere karşı bilâhare muhalefette önayak olmak küstahlığını gösteren Rauf Bey için, ne de devletin belli başlı kuvâ-yı mevcudesinin kısm-ı küllîsini esir vererek zilletle (Toros) eteklerine iltica etmesi yüzünden mütareke akdini gayr-i kabil-i ictinab (kaçınılmaz) bir hale getiren Mustafa Kemal için şayan-ı kabul hiçbir mazeret mevcut değildir.”

Vahidettin’in Rauf Bey’e, Fethi Bey’e, Mustafa Kemal’e sataşması çok doğal. Saltanatı elinden alınmış padişahın, bu kararı verenlere karşı sempati beslemesini bekleyemeyiz elbette. Bu çerçevede, Mondros ateşkesine imza atan Rauf Bey ile ilgili eleştirisinde haklılık payı var. Ancak Fethi Bey bir hataya kurban gitmiş durumda. Turgut Özakman, Fethi Bey’in Mondros heyetinde yer almadığını, dolayısıyla imza atanlar arasında olmadığını kanıtlarıyla aktarıyor.[\[23\]](#)

Bu paragrafta problemlili bölüm, “...devletin belli başlı kuvâ-yı mevcudesinin kısm-ı küllîsini (büyük kısmını) esir vererek zilletle (Toros) eteklerine iltica etmesi (sığınması) yüzünden mütareke akdini gayr-i kabil-i ictinab (kaçınılmaz) bir hale getiren Mustafa Kemal...” ibaresi. Bu yorum son derece yanlış,

Madem Mustafa Kemal devletin belli başlı kuvvetlerinin büyük kısmını esir verip zilletle Toros eteklerine sığınmış bir kumandan, o İstanbul’a döndükten sonra neden defalarca kabul edip cuma selamlıklarında görüştün, neden hükümet Samsun havalisindeki güvenlik sorunlarını çözmek için ona görev verdiğinde hiç itiraz etmedin?

“...Mondros mütarekesi, İzmir hadisesi, “Sevr” muahedesi gibi müstesna bir nokta-i nazarla telâkki ettiğim vekâyiden sonra gelen mesailde, daima icabat-ı meşrutiyete tevfiik-i hareket eyledim (meşrutiyet gereklerine uygun davrandım) ve bu sebeple, muhtelif kabinelerin muhtelif ve belki mütehalif (çelişen) içtihatlarına riayet ettim. Mustafa Kemal’i Anadolu’ya gönderen ve bilâhare devlet-i metbuasını (tâbi olduğu devleti) tanımadığı cihetle tenkili (bastırılması) için kuvve-yi askeriyye sevkine lüzum gösteren kabinelere mümaşaatımda (uymamda) hükûmet-i mes’u-le ile makam-ı hükümdarînin münasebet-i mütekaablesine (sorumlu hükümet ile saltanat makamının karşılıklı ilişkisine) ait icabat-ı meşrutiyetten (meşrutiyet gereklerinden) ayrılmamak arzusu ve bazı es-bab-ı zaruriyye-i siyasiyye âmil (bazı zaruri siyasal sebepler etken) olmuştur.”

Vahidettin, “Mustafa Kemal’i Anadolu’ya gönderen” veya sonrasında devlete başkaldırdığı gerekçesiyle “üzerine askeri kuvvet gönderilmesine gerek gören” hükümetlerin kararlarını onaylamasını meşruti yönetimin gereklerinden sayıyor. Dikkat ediniz, “Mustafa Kemal’in Anadolu’ya gönderilmesine hükümet karar verdi, emir dinlemeyince üzerine askeri kuvvet gönderilmesine de gerek görüldü, ben sadece hükümetin bu kararlarına uydum” diyor. Bu beyanname ilk kez yayınlanmıyor. Neredeyse 35 yıldır biliniyor ama masal tarihçileri “Mustafa Kemal’i Anadolu’ya Milli Mücadeleyi başlatması için binlerce altın verip Vahidettin’in gönderdiği ve gizli gizli desteklediği” iddiasını bıkmadan usanmadan (ve utanmadan) yazmaya devam ediyor.

“...İşgalin muvakkat (geçici) mahiyeti haiz olması da meslek-i mezkûru müeyyed (anılan yolu doğrular) görünüyordu. Mesele Yunan meselesi halini aldıktan sonra harpte mağlûp olmamak şartıyla mukavemete ben de taraftar idim ve nitekim bu his ile kuva-yı milliyeye mütemayil bir takım kabineleri de mevki-i iktidara getirdim. Şu kadar var ki, o devrelerde Mustafa Kemal devlet-i metbuasına (tâbi olduğu devlete) itaat dairesinden

huruc etmiş (çıkılmış, baş kaldırmış) ve Anadolu'da birçok aksakallı müftilere varıncaya kadar asıp kesmek gibi mezalimiyle vazife-i milliye hududunu tecavüz ederek milletin başına tahammül olunmaz bir belâ kesilmiş idi."

Kronolojik akış Vahidettin'in bu değerlendirmelerini doğrulamıyor. Örneğin işgalin geçici olduğu duygusuna nasıl kapıldığı belli değil. İşgallerin geçici olmadığı Sevr antlaşması taslağının Osmanlı delegelerine verildiği 11 Mayıs 1920'den[24] beri kesin olarak biliniyordu.

Kuvayı Milliye'nin aksakallı müftülere kadar "asıp kestiği" ifadesi tümüyle iftira... Burada kastettiği, Kuvayı Milliye'ye karşı bozgunculuk üreten Yunan işbirlikçisi kimi hocalar ise... Onlara "aksakallı müfti" değil, olsa olsa hain denir.

Gelelim meselenin Yunan meselesi haline gelmesine... Vahidettin, 3 büyük devlet karşısında sus-pus oturduğunu, genel siyasetini bunun üzerine kurduğunu, genel hınç geçene kadar sabırla bekleyip, büyük devletlerin lütfuyla sorunun çözüleceği kanaatinde olduğunu tekrarlıyor. Ama mesele Türk-Yunan meselesi haline dönüşünce, artık mücadele etmenin gerekliliğine ve meşruiyetine karar verdiğini ve milli mücadeleye taraftar olduğunu söylüyor. Bu yönde atılmış tek bir adım duyan-gören yok. Damat Ferit'i kast etmediği çok açık. Son Osmanlı hükümeti olan Tevfik Paşa hükümetini kastediyorsa bile, Tevfik Paşa'nın da asla Ankara yanlısı olmadığı bilinen bir gerçek.

Yunanistan'da hükümetin düşmesi ve Kral Konstantin'in tahtına geri dönmesi kasım/aralık 1920'de... İtilaf Devletleri'nin Türk-Yunan Savaşı'nda Tarafsızlık İlanı tarihi 13 Mayıs 1921. Fransızların Ankara Anlaşmasını imzalaması üzerine 3 büyük devlet arasında kısa süreli gerginliğin yaşandığı tarih ise ekim 1921.

İzmir'in İşgali

19 Mayıs 1919'dan Ekim 1921'e kadar, yani son padişahın, *"...mesele Türk-Yunan meselesi haline dönüştükten sonra, mukavemeti ben de taraftardım"* diyerek tarif ettiği döneme kadar yaşananları listeleyerek, aradan geçen 2 yıldan fazla sürede İstanbul'un Kuvayı Milliye, Büyük Millet Meclisi ve milli mücadeleye karşı eylemlerini listeleyen Turgut Özakman'ın[25] yolundan giderek, kronolojiye bir göz atalım. Neler neler yaşanırken, Padişah "tam teslimiyet siyaseti takip etmiş" ve sonra da "Milli mücadeleye taraftar olmuş" ortaya çıksın:

1919

- 15 Mayıs – Yunan ordusu birliklerinin İzmir'e çıkışı. İzmir'in işgalinin başlaması. Hasan Tahsin'in ilk kurşunu. Albay Fethi Bey'in "Zito Venizelos" diye bağırmaı reddettiği için süngülenmesi. Sarıkışla'daki silahsız Türk askerlerinin katledilmesi. Gün içinde farklı tahminlere göre 300-400 Türk sivilin öldürülmesi, yaralanması, taciz veya tecavüze uğraması. Bu işgal kısa zamanda kademe kademe genişleyecektir.
- 16 Mayıs – Mustafa Kemal Paşa'nın 9. Ordu müfettişi olarak Bandırma Vapuru ile İstanbul'dan Samsun'a hareket etmesi.
- 19 Mayıs – Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak basması.
- 28 Mayıs – Havza Genelgesi'nin yayınlanması
- 20 Haziran – Isparta mitingi ve İtalyan birliklerinin şehri işgalden vazgeçmesi.
- 22 Haziran – Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, Refet Bey, Ali Fuat Paşa ve Kâzım Karabekir Paşa tarafından Amasya Genelgesi'nin yayınlanması ile Sivas'ta ulusal ölçekte ve öncesinde Erzurum'da doğu vilayetleri için milletin istiklalini kurtarma amaçlı kongreler düzenlenmesi çağrısı yapılması.
- 28 Haziran – Yunan işgaline direnişin örgütlenmesi amaçlı birinci Balıkesir Kongresinin toplanması. Batı Anadolu'nun tamamını kapsayacak bir kongrenin Alaşehir'de toplanmasına karar verilmesi. Balıkesir'de aynı amaçla 10 Mart 1920 tarihine kadar art arda beş kongre düzenlenecektir.
- 23 Temmuz-4 Ağustos – Erzurum Kongresi
- 4 Eylül-11 Eylül – Sivas Kongresi
- 29 Ekim – Fransız ordusu birliklerinin İngilizlerin yerini alarak Maraş'ı işgali.
- 31 Ekim – Sütçü İmam olayı ile Maraş'ta direnişin başlaması.
- 27 Aralık – Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya gelişi.

1920

- 21 Ocak – 12 Şubat – Maraş Savunması
- 12 Şubat – Kuvayı Milliye güçlerinin Fransız ordusu birliklerini Maraş'ı terk etmek zorunda bırakmaları.
- 16 Mart – İstanbul'un resmen işgali.

- 10 Nisan – Şeyhülislam Dürrizade Abdullah'ın Kuvvayı Milliye güçlerini bir fetva ile Kâfir ilan etmesi ve liderlerini ölüme mahkûm etmesi.
- 10 Nisan – Ankara müftüsü Rifat Börekçi'nin 153 müftünün de imzaladığı Ankara fetvasıyla Şeyhülislam'a karşılık vermesi, Kurtuluş Savaşı'nı caiz kılması.
- 13 Nisan – Büyük Millet Meclisi seçimlerine ve Ankara'da hükûmet kurulmasına karşı Damat Ferit Paşa hükûmeti destekli Hilafet Ordusu hareketinin Düzce'de patlak vermesi.
- 18 Nisan – Hilafet Ordusu hareketinin Bolu'ya yayılması
- 20 Nisan – Hilafet Ordusu hareketinin Gerede'ye yayılması
- 23 Nisan – Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılması ve 1. Dönem'in olağanüstü şartlarda çalışmalarına başlaması.
- 25 Nisan – Hilafet Ordusu hareketinin Safranbolu'ya yayılması.
- 30 Nisan – Hilafet Ordusu hareketinin Çerkeş'e yayılması
- 27 Mayıs – Güney cephesinde Kuvayı Milliye güçlerinin ilk kapsamlı askeri başarısını teşkil eden Karboğazı Baskınında 500 Fransız askerinin esir edilmesi.
- 2 Haziran – Kuvayı Milliye güçlerinin Fransız ordusu birliklerini Kozan'ı terk etmek zorunda bırakmaları.
- 8 Haziran – Fransız askerlerinin Karadeniz Ereğlisi'nden çekilmeleri.
- 18 Haziran – Fransızların Zonguldak üzerinde yoğunlaşarak şehrin tamamını ve resmen işgal etmeleri.
- 23 Haziran – Yunan ordusunun Batı Anadolu'da güney Marmara Bölgesi'nden Büyük Menderes Nehri'ne kadar uzanan bir hatta geniş çaplı bir taarruza geçmesi.
- 25 Haziran – Hilafet Ordusu hareketinin (isyânının) bastırılması, İstanbul hükûmetinin Ankara hükûmeti güçleri karşısından aldığı yenilgiler nedeniyle Kuva-i İnzibatiye'yi lağvetmesi.
- 8 Temmuz – Yunan ordusu birliklerinin Bursa'yı işgali.
- 20 Temmuz – Yunan ordusu birliklerinin işgali Trakya'ya yayarak Tekirdağ, Marmaraereğlisi ve Çorlu'yu işgali.
- 11 Temmuz – Kuvayı Milliye güçlerinin Fransız ordusu birliklerini Birecik'i terk etmek zorunda bırakmaları.
- 4 Ağustos – Yunan ordusu birliklerinin Gelibolu'yu işgali.
- 10 Ağustos – Sadrazam Damat Ferit Paşa, Maarif Nazırı (Eğitim Bakanı) Bağdatlı Mehmed Hâdî Paşa, büyükelçi Reşat Halis ve Şura-yı Devlet reisi Rıza Tevfik'in Sevr Antlaşması'nı imzalamaları.
- 24 Ekim 12 Kasım – Gediz Muharebeleri

1921

- 6 Ocak – İnönü Muharebesi'nin başlaması. Savaş altı gün sürecek ve 11 Ocak'ta İsmet Paşa (İsmet İnönü) komutasındaki Türk ordusu birliklerinin zaferi ile sonuçlanacaktır.
- 16 Mart – Sovyet Rusya ile TBMM Hükûmeti arasında Moskova Antlaşması'nın imzalanması

- 23 Mart – İnönü Muharebesi'nin başlaması. Savaş on gün sürecek ve 1 Nisan'da İsmet Paşa (İsmet İnönü) komutasındaki Türk ordusu birliklerinin zaferi ile sonuçlanacaktır.
- 11 Nisan – Kuvayi Milliye güçlerinin Fransız ordusu birliklerini Urfa'yı terk etmek zorunda bırakmaları.
- 9 Haziran – Fransız eski devlet bakanı Franklin Bouillon'un Fransız birliklerinin sürekli gerilediği Güney Cephesi konusunda bir anlaşmaya varmak üzere Fransa hükûmetinin temsilcisi sıfatıyla Ankara'ya gelmesi.
- 10 Temmuz – 21 Temmuz – Kütahya-Eskişehir Muharebeleri ve Türk ordusunun Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmesi.
- 23 Ağustos – Sakarya Meydan Muharebesi'nin başlaması.
- 13 Eylül – Sakarya Meydan Muharebesi'nin Türk zaferi ile sona erışı. Hemen ardından İtalyanların Anadolu'yu terk edişi.
- 20 Ekim – Türk Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşenk ile Fransa hükûmeti temsilcisi Franklin Bouillon arasında Güney Cephesi'nde savaşın sona ermesini sağlayan Ankara Antlaşması'nın imzalanması.

Son padişahın (bu sözleri başka hiçbir kaynakta desteklenmiyor olmakla birlikte, kendi iddiasına göre) artık milli mücadeleye taraftar olduğunu iddia ettiği tarihe kadar yaşanan gelişmeler böyle... Sakarya Meydan Muharebesi kazanılmış, Türk Ordusu savaşın sonunu getirecek büyük taarruza hazırlanıyor... O noktada artık desteklemeye karar verdiği doğrusya bile aslında bu görüşünün gereğini yine yapmıyor. Örneğin, Büyük Taarruzun ardından Ankara Hükümetini kutlaması öneriliyor ama hıncı o kadar büyük ki, bu öneriyi reddediyor:

"26 Eylül 1922'de İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Rumbold, Londra'daki Lord Curzon'a gönderdiği bir yazıda şöyle diyordu: "Bildiğiniz gibi padişah, kişisel olarak tehlikeye girerse onu korumak için elimizden geleni yapacağımızı kendisine 1920 Ekim başlarında bildirmiştik... Padişah, Mustafa Kemal'e bir kutlama telgrafı göndermeye teşvik edildiğini ama bunu reddettiğini bilgime sunmuştur. Padişahla aramızda aracılık yapan kişi, Kemalistler er geç İstanbul'da başa geçerlerse padişahın tek çare olarak İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalacağını bildirmiştir."

...
"6 Kasım 1922'de Vahdettin, İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold ve yardımcısı Andrew Ryan ile üç buçuk saat süren bir görüşme yaptı. Vahdettin, bu görüşmede, "Bolşevik" olarak tanımladığı Kemalistlerin silahsız bir darbeyle hükümeti ele geçirdiklerini, Kemalistlerin aslında azınlık olduklarını belirtti. İtilaf devletlerinin, İstanbul'u Kemalistlere karşı koruyup korumayacaklarını sordu. İngilizler, İstanbul Hükümeti'nin ortadan kalktığını, Lozan'da Türkiye'yi Ankara'nın temsil ettiğini söylediler."[26]

Özetle...

Beyanname ortada... Son Padişah Vahidettin'in milli mücadeleyi teşvik ettiği, desteklediği, gizli gizli para ve subay gönderdiği yolunda bir tek ima bile yok...

Kuvayı Milliye'nin üzerine yolladığı Anzavurlardan, iç isyanlardan hiç söz etmiyor. Fransız ve İngiliz arşivlerinden bugün teker teker okuduğumuz, milli mücadele karşıtı girişimleri, onun güttüğü "siyasetin" ne menem bir şey olduğunu zaten ortaya koyuyor.

Bununla kalsa yine iyi... Son Padişah, atalarının kemiklerini sızlatacak son bir umutsuz adım daha atıyor ve İtilaf güçlerinin İstanbul'u Kemalistlere karşı koruyup koruyamayacaklarını bile soruyor. Evet cevabını alamayınca... Yaptığı yüz kızartıcı işi, hiç çekinmeksizin "Hz. Peygamber'in hicretine" benzetip, dini bir kılıf uydurmaya kalkışıyor:

"Bu müfarekatim (ayrılığım) bilhassa harb-i umumîden sonra kendi ef'alinin (edimlerinin) hesabını vermek mevkiinde bulunanlara karşı ef'alimin hesabını vermekten korkmak kabilinden olmayıp, belki hiçbir kanuna tâbi olmayan insanlar elinde müdafaa ve hakk-ı kelâmından memnu (yasaklı) bir halde hayatımı göz göre göre tehlikeye teslim etmek gibi emr-i ilahînin ve akl-ı selimin kabul etmeyeceği bir şeyden ictinab eylemek (kaçınmak) ve hem de "Elfiraru mimma la-yutak min sünenil mürselîn" [dayanma takatını aşandan kaçmak, peygamberlerin sünnetindedir.] fehva-yı şerifi (kutsal kavramı) üzere müekkil-i zî-şanımın (vekili olduğum şanlı zatın) hicret-i nebeviyyelerine ait olan sünnet-i seniyyeye itba' etmekten (uymaktan) ibarettir."

İşte Vahideddin'in Mustafa Kemal'i gizlice milli mücadele için görevlendirip Anadolu'ya gönderdiği yalanlarının anatomisi budur...

- Tayfun ÇAVUŞOĞLU

DİPNOTLAR

[1] Halid Refik Karay'ın evraklarının arasında çıkan bu beyanname 12 sayfadan ibarettir. Bilinen ilk yayını, İletişim Yayınları'ndan çıkan aylık "Tarih ve Toplum" dergisinin 16 Nisan 1985 tarihli 16'ncı sayısında. Dergide Karay'ın anılarından bir bölüm de yer alıyor. Beyannameyi eski evraklarını karıştırırken bulan Refik Halid, "Evrakımı karıştırırken hiç de aklımda kalmamış ve bir kere bile okumaya sıra gelmemiş, fena bir kağıda kaba Arap harfleriyle yazılmış risale şeklinde bir şey elime geçti" diye anlatıyor ve ekliyor: "Vahideddin Han'ın firarından sonra davet edildiği Mekke'de basılmış ve yayınlanmış olacak. Ne tarih var ne de matbaa, ne naşir ismi ve yeri. Türkçe kısmının başlığı şu: (Sevketlû Sultan Mehmet Vahideddin Efendimiz Hazretlerinin Beyan-n'ame-i Hümayûnudur) Öyle sanıyorum ki bizim matbuatta ve belki de hiçbir tarih eserimizde bahsedilmemiş, vesikalar arasında da böyle bir beyanname yer almamıştır." Turgut Özakman'ın aktardığına göre ("Vahidettin, M.Kemal ve Milli Mücadele", 4.Basım, s.399, dipnot 536) bu beyannameyi Kadir Mısıroğlu da yıllar sonra 'Hilafet' (1993) adlı kitabına almış, üstelik ilk kendisinin yayınladığını iddia etmiştir. Özakman'a göre, Halid Refik'in yayınladığı beyanname ile Mısıroğlu'nun yayınladığı beyanname arasında küçük bazı farklar var. Ancak Vahideddin'e ait olduğu konusunda tereddüt yok.

[2] Aktaran: Tarih ve Toplum, 16. Sayı, sayfa 55. Dergide (s. 51) Server Tanilli'nin aynı zamanda Türkolog olan Jean-Louis Bacque-Grammont ile söyleşisine de yer verilmiş.

Son padişah Mehmet Vahideddin'in yolculuğu ile ilgili Fransız vesikalarını derleyen iki yazar Jean-Louis Bacque-Grammont, Hasseine Mammeri; "Altıncı Mehmet'in Sürgündeki Hac Yolculuğu ve Birkaç Bildirisi", Turcica-Revue d'Etudes turques, Cilt XIV (Louvain-Paris-Strasbourg, 1982), s.226-47. Bu makale, Centre National de la Recherche Scientifique (Bilimsel Araştırma Milli Merkezi) ile Centre d'Etudes de l'Orient Contemporaine à l'Université de Paris III (Paris III Üniversitesi Çağdaş Doğu incelemeleri Merkezi) tarafından oluşturulan E.R.A. (Ortak Araştırma Ekibi No.57'nin çalışmaları çerçevesinde yazılmıştır.

Okuyucunun, VI. Mehmet Vahideddin'in saltanatı (1918-1922) sırasında geçen Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918), İzmir'in Yunanlılarca işgali (15 Mayıs 1919), Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı ve istiklâl Savaşı'nın Başlaması (19 Mayıs 1919), İtilâf Devletlerince İstanbul'un işgali (16 Mart 1920) gibi olayları bildiği varsayılmaktadır. 1922 yılında Kemalistler'in Yunanlılar'a karşı kazandığı zafer sonucunda akdedilen Mudanya Mütarekesi (11-14 Ekim) üzerine, işgalcilerle açıktan açığa işbirliği yapan İstanbul Hükûmeti ile Vahideddin bertaraf edilir. 1 Kasım tarihinde Ankara Büyük Millet Meclisi saltanatı kaldırır, VI. Mehmet, İngilizlerin sayesinde aynı ayın 17'sinde HMS Malaya zırhlısı ile İstanbul'u gizlice terk ederek sürgün yolunu tutar.

[3] Bu makalede Fransız diplomatik arşivinde bulunan belgelere yalnızca cilt numaralarıyla atıf yapılmıştır. Serie E, Levant, Turquie, 1918-1929. 27 (Osmanlı sarayı, Hanedan sorunları, 1919-1926); 87 (İçişleri), 97 (İç politika, Ağustos 1921-Ekim 1922); 108-109 (Din işleri, genel dosya, 1918-1919 ve 1920-1929); 110 (Din işleri, Hilafet, Ocak 1922-15 Mart 1924); 571 (Hilafet, Temmuz 1920-Haziran 1926). Burada sözü edilen mektup, Cilt:110, yaprak 78-82.

[4] Aktaran: Tarih ve Toplum, 16. Sayı, sayfa 54-55. Grammont-Mammeri; "Altıncı Mehmet'in Sürgündeki Hac Yolculuğu ve Birkaç Bildirisi", dipnot 26: Böyle bir yayının varlığını, Büyükelçi Gaillard'ın Kahire'den gönderdiği 19 Nisan tarihli, saat 19.15'te çekilmiş şifreli telgraftan biliyoruz (cilt 110, yaprak 88). 1981 yılında Kahire'den geçerken El Ahram gazetesinin ilgili servislerinin nazikâne ilgisi ve özellikle Dr. Muhammed Madkur ve Bayan Zainab Muhammed Ali'nin yardımlarıyla metnin bir suretini sağlayabildik. Burada, kendilerine tekrar teşekkür ederiz.

[5] Refik Halit Karay, 15 Mart 1888 İstanbul doğumlu, Türk yazardır. 18 Temmuz 1965, İstanbul'da vefat etmiştir. Tarih ve Toplum'un 16 sayısında yayınlanan anı yazısını 1963 sonlarında kaleme almıştır. Dolayısıyla Vahideddin'in beyannamesinden de ilk kez bu tarihte söz etmiş olmaktadır.

Refik Halit Karay Maliye Başveznedarı Mehmed Halit Bey'in oğlu olarak 15 Mart 1888'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisi'nde ve Hukuk Mektebi'nde okudu. Maliye Nezaretinde memur olarak çalıştı. 1.Meşrutiyet'in ilanından sonra gazetecilik ile uğraşmaya başladı; Tercüman-ı Hakikat gazetesinde mütercimlik ve muhabirlik yaptı. Yazıları yüzünden ilk önce Sinop'a daha sonra Çorum, Ankara ve Bilecik'e sürgün olarak gönderildi. İstanbul'a dönünce bir süre Türkçe öğretmenliği yaptı. PTT (Posta ve Telgraf Teşkilatı) Genel Müdürlüğüne getirildi. Bu

sırada Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na üye oldu ve İstiklal Savaşı aleyhine yazdığı yazılarından ötürü vatan hainliği suçuyla yüzellilikler listesine girerek Beyrut ve Halep'te sürgün hayatı yaşadı.

Mustafa Kemal Atatürk'e yazdığı şiir ve mektuplarla 150'likler listesindekilerin affedilmesinde çok büyük rol oynadı. Af kanunu ile 16 senelik sürgün hayatının ardından temmuz 1938'de yurda döndü, daha önceden çıkardığı Aydede adlı mizah dergisini tekrar yayınladı. Türk Edebiyatı'nda ilk defa Anadolu'yu tanıtan eserleri ile ismini duyurmuş, yergi ve mizah türündeki yazıları ile de ün yapmıştır. Gözleme dayanan eserlerinde, tasvirler, portreler, benzetmeler kullanarak, sade, akıcı dili, güçlü tekniği ile 20. yüzyıl romancıları arasında seçkin bir yere sahip olmuştur. İstanbul'u bütün renk ve çizgileriyle yansıtarak Türkçeyi ustalıkla kullanan Refik Halit, Türk edebiyatına birçok eser kazandırmıştır.

[6] Tarih ve Toplum, 16. Sayı, sayfa 13

[7] Tarih ve Toplum, 16. Sayı, sayfa 55

[8] Ahlu-l-hall wa-l'ikd sözcük anlamıyla "düğümleyip çözenler" demektir; devletin ileri gelenleri.

[9] Gerçeğe aykırılığı son derece açık olan bu iddiaları reddetmeyi fuzuli görüyoruz.

[10] Yani Rauf ve Fethi Beylerle Mustafa Kemal Paşa. [Yazarlar tarafından kullanılan Arapça çeviri, anlaşılabilir, bazı yerlerde Türkçe aslına uygun değildir. Bu ve takip eden bazı notlar böyle tutarsızlıklar nedeniyle Türkçe metne aykırı düşüyor.]

[11] Arapçası assultat: yetke, saltanat.

[12] Gönderilmişlerin (peygamberlerin) övücü = Hz. Muhammed.

[13] Halife

[14] Bu kadar acaip bir iftiranın neye dayandığını bilmiyoruz.

[15] Hazret-i Peygambere yakıştırılan bu sözü, başlıca Hadis derlemelerinde boşuna aradık.

[16] Şu noktayı belirtmek gerekir: son Sultan-Halifenin düşüncesine göre, hilafet saltanata bağlanmıştır; oysa bunun tersine, ikincisinin birincisinden kaynaklanması söz konusudur.

[17] Yani Abbasilere, Abbasilerden de bizzat Peygambere kadar uzanan bir meşruiyet.

[18] Burada "kawm" terimi küçültücü anlamda kullanılmıştır; VI. Mehmet, bu sözle Kemalist kliği kastediyor. [Kavim, Arapçada "erkekler topluluğu", daha sonralarıysa "dil, gelenek, kültür ve ortak çıkarları olan insan topluluğu," yani "ulus/millet" anlamını taşır.]

[19] TBMM’nce kabul edilen Hilâfetle Saltanatın ayrılması ve Saltanatın lağvıyla ilgili kanunlar. [Aslında, 307 ve 308 sayılı Heyet-i Umumiyye Kararları.]

[20] “Tanrı’nın şehri.”

[21] Hicret.

[22] Turgut Özakman, “Vahidettin, M.Kemal ve Milli Mücadele”, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, sayfa 399

[23] “Murahhaslığa Bahriye Nazırı Rauf (Orbay), Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet, o zaman İzmir’de bulunan Kurmay Yarbay Sadullah beyler intihap edildi. Heyetin katipliğine ben tayin olundum. Heyetin refakatinde Rauf Bey’in yaveri bahriye zabitlerinden Sait Bey bulunmakta idi. General Townshend ile birlikte önceden giden bahriye zabitlerinden Tevfik Bey de heyete İzmir’de katıldı.” A. Türkgeldi, Mondros ve Mudanya Mütarekeleri tarihi, s.31 (Aktaran: Turgut Özakman, “Vahidettin, M.Kemal ve Milli Mücadele”, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, sayfa 400 ve dipnot 538)

[24] Jeschke, Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi I, s 103; Sevres Andlaşmasında İzmir ile ilgili zehir gibi 19 madde var: S.L.Meray-O.Olcay, Osmanlı İmparatorluğu’nun Çöküş Belgeleri, s.70 vd. (Aktaran: Turgut Özakman, “Vahidettin, M.Kemal ve Milli Mücadele”, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, sayfa 401, dipnot 542)

[25] Turgut Özakman, “Vahidettin, M.Kemal ve Milli Mücadele”, Bilgi Yayınevi, 4. Basım, sayfa 404

[26] <https://www.sozcu.com.tr/2019/yazarlar/sinan-meydan/vahdettinin-kacisi-5456491/> Son erişim: 17.05.2020

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category araştırma]

[tags TARİH, TAYFUN ÇAVUŞOĞLU, Vahidettin, beyanname, Mustafa Kemal, Anadolu]